THE ISRAELITE PRESS
The only Jewish Newspaper in Western Canada
דאָס אידישע וואָרט
Office and Place of Business: Israelite Press Bldg., 165 Selkirk Ave., Published daily except Saturday and Sunday.
ENTERED AS SECOND-CLASS MAIL MATTER AT OTTAWA.
Subscription: $6.00 per year.
Established 1910 Phones: 55 409—52 213
WINNIPEG — MANITOBA

"אידישע אנטיסעמיטן" מאכן יד אחת מיט לאטווישע נאציאנאליסטן

לובאוויטשער רבי האָט זיך אָפּגעזאָגט אויפצונעמען דעם פירער פון די ליטווישע נאציאָנאליסטן

(ספּעצ. פאַר "דאָס אידישע וואָרט") פון ה. שער

מיט עטלאַכע יאָר צוריק האָט אין לעטלאַנד זיך געגרינדעט אַן אָרגאַניזאַציע אונטערן נאָמען "לעטישער נאַציאָנאַלער קלוב", פון דעם זעלביקן מין, וואָס די היטלער אָרגאַניזאַציע אין דייטשלאַנד, קוויסטן אין רוסלאַנד, דער "אייזערנער וואַלף" אין ליטע און א. וו. פאַר זיין ציל האָט ער "פּראָקלאַמירט לעטלאַנדס "באַפרייונג" פונם אידישן און קאָמוניסטישן יאָך. זיינע פירער זיינען באַשטאַנען פון נאַציאָנאַליסטישע סטודענטן. נאָר אין ניכן איז די אָרגאַניזאַציע גוואַלדיק פאָפּולער געוואָרן אין דער לאַטווישער געזעלשאַפט. אירע אָנפירער האָבן פאַרשטאַנען אַריינצוציען אין זייער סביבה אָנגעזעענע לאַטווישע פערזענלאַכקייטן, און די אָרגאַניזאַציע איז געוואַקסן נים פון טאָג, נאָר פון שעה. א באַזונדערע אונטערשטרעכונג, ניט נאָר א מאָראַלישע, נאָר אויך א מאַטעריאַלע האָט די נייע אָרגאַניזאַציע באַקומען ביי די לאַטווישע סוחרים און אינדוסטריעלער, וועלכע האָבן אין איר דערפילט א מעכטיקן פאַרבינדעטן אינם קאַמף קעגן זייערע אידישע קאָנקורענטן. באַלד האָבן די נאַציאָנאַליסטן אויף זיך געגרינדעט אַן אינגעניע אַרויסלאָזן אַן איינגעניע צייטונג, און עס האָט זיך אָנגענומען אַ וויילדע הערע קעגן די אידן און אַלץ, וואָס האָט א שייכות צו אידן. די אַטמאָספערע פאַר אַזאַ הערע איז געווען אַן אויסגעוויינלאַך גינסטיקע און די דאָמאָלסטריקע רעגירונג האָט אויף דער טעטיקייט פונם נאַציאָנאַלן קלוב געקוקט דורך די פינגער, און האָט אפילו בפירוש אונטערשטיצט די אַגיטאַציע פון די נאַציאָנאַליסטן האָט אַזוי דעמאָראַליזירט די לאַטווישע געזעלשאַפט, אַז די האָט מיטגעריסן אפילו די מער פאָרגעשריטענע קרייזן, וועלכע האָבן מורא געהאַט, אַז מען זאָל זיי חלילה ניט באַשולדיקן אין איר פריינטלאַכקייט און האָבן דערביבער געשוווּמען מיטמאַכן דעם שרים־טאַנץ פון די נאַציאָנאַליסטן.

פון ווערטער איז דער נאַציאָנאַלער קלוב אריבערגעגאַנגען צו מעשים און האָט איבער גאַנץ לעטלאַנד פּראָקלאַרירט מירט א ווירטשאַפטלאַכן באַיקאָט קעגן די אידן. מען האָט אויסגעריסן בכתב און בעל פה און ווען דאָס האָט ניט געהאָלפן האָט מען ביי די נאַכט אויך אידישע אונטערנעמונגען פּשוט אונטערגעשטעלט פּאַסאַנדס, וועלכע האָבן אַהין ניט אַריינגעלאָזן ניט אידישע קונדס. ניט קוקנדיק אויף די אַלע אָנגענומענע מיטלען, איז דער באַיקאָט דורכגעפאָלן אויפן גאַנצן פראָנט. די פאַרביטערונג ביי די נאַציאָנאַליסטן איז געווען גרויס און זיי האָבן באַשלאָסן זיך נאָך מער נוקס זיין אין די אידן. דורכגעפירט דאָס זיי דאָס אויפן פאָלגנדן אופן: ווי נאָר עס פלעגט אָנקומען דער אוונט, פלעגן אַזוי גענאָנט "אומבאַקאַנטע יונגע לייט" זיך אַראָפּלאָזן איבער די קעפּ פון אידישע פאַרבייגייער, און כאָטש די פאָליצייי האָט נאָך גוט געוואוסט דעם נאַציאָנאַלן קלוב מיט עטלאַכע יאָר צוריק, ניט קיין אַנדערע ווי לעטלאַנד זיך געגרינדעט אַן אָרגאַניזאַציע אונטערן נאָמען "לעטישער נאַציאָנאַלער קלוב", פון דעם זעלביקן מין, וואָס די היטלער אָרגאַניזאַציע אין דייטשלאַנד, קוויסטן אין רוסלאַנד, דער "אייזערנער וואַלף" אין ליטע און א. וו. פאַר זיין ציל האָט ער "פּראָקלאַמירט לעטלאַנדס "באַפרייונג" פונם אידישן און קאָמוניסטישן יאָך. זיינע פירער זיינען באַשטאַנען פון נאַציאָנאַליסטישע סטודענטן. נאָר אין ניכן איז די אָרגאַניזאַציע גוואַלדיק פאָפּולער געוואָרן אין דער לאַטווישער געזעלשאַפט. אירע אָנפירער האָבן פאַרשטאַנען אַריינצוציען אין זייער סביבה אָנגעזעענע לאַטווישע פערזענלאַכקייטן, און די אָרגאַניזאַציע איז געווען אַקאָמפּאַנירט פון טאָג, נאָר פון שעה. א באַזונדערע אונטערשטרעכונג, ניט נאָר א מאָראַלישע, נאָר אויך א מאַטעריאַלע האָט די נייע אָרגאַניזאַציע באַקומען ביי די לאַטווישע סוחרים און אינדוסטריעלער, וועלכע האָבן אין איר דערפילט א מעכטיקן פאַרבינדעטן אינם קאַמף קעגן זייערע אידישע קאָנקורענטן. באַלד האָבן די נאַציאָנאַליסטן אויף זיך געגרינדעט אַן אַרויסלאָזן אַן איינגעניע צייטונג, און עס האָט זיך אָנגענומען פאַרלאָרן זייער איניציאַטיווע אַנדערש דעם געבן. יעדער מאַמע און מאַמע איז זיכער, אַז די מלוכה וועט שוין פאַרזאָרגן זייער קינד מיט דער נויטיקסטער עלעמענטאַרער בילדונג, און אַלץ וואָס זיי דאַרפן טאָן איז צו צאָלן די שטייערן פאַרץ אויפהאַלט פון די שולן און אויסקלייבן פון צייט צו צייט די מיטגלידער פון די שול פאַרוואַלטונגען.

דער ברייטער עולם איז ווייניק פאַראינטערעסירט מיט דעם, ווי אַזוי די שולן ווערן פאַרוואַלטעט און ער האָט א גאַנץ קליינעם באַגריף וועגן די דערציאונג סיסטעמען פון די שולן. א סך טאַטעס און מאַמעס וויינען אפילו ניט ווי זייערע קינדער גיין אין די שולן און וואָס זיי לערנען, און אינטערעסירן זיך אין בעסטן פאַל בלויז מיט דעם קינדס צייכנס. וואָס גיבן באַמת זייער א באַלאַסט אָפּשפּיגלונג פונם קינדס פעאיקייטן און אינטעליגענץ.

אָט די גלייכגילטיקייט פונם ברייטן עולם בכלל, און פון די עלטערן בפרט, קאָן פירן צו אַזאַ פאַל ווי מיר האָבן לעצטנס געהאַט ביי אונז אין ווינניפּעג. ווען די שול פאַרוואַלטונג האָט צוליב א פאַלשן באַגריף פון עקאָנאָמיע שטאַרק גשניטן די לייסטונגען פון אונזערע שמאָטיקע שול. וואָלטן די מיטגלידער פון בעסערן אינטערעס אין דער בילדונג און דערציאונג פונם יונגן דור, וואָלטן זיי ניט געוואַכט צו שניידן די שול באַדיינונגען, צי ס'איז דאָ א קריזיס, צי ניט.

מיט'ן צוועק אַרויסצורופן אָט דעם לעבעדיקן אינטערעס, — כאָטש אפשר ניט מיט די זעלבע אבזיכטן, — ווערט איצט דורכגעפירט אַן אונז צום ערשטן מאָל אין מאַניטאָבאַ א "בילדונגס וואָך". די וואָך ווערט דורכגעפירט אונטערן אויפזיכט פון די לערער, פון די שול באַאַמטע און פונם פּראָווינציעלן בילדונגס דעפּאַרטמענט.

אין משך פון אָט דער וואָך וועלן געמאַכט ווערן פאַרזוכן צו באַקאָנען דעם ברייטן עולם אין אים פאַראינטערעסירן מיט די צילן און מיט די מעטאָדן פון דער שול. דער צוועק איז צו דערגרייכן די מיטאַרבעטערשאַפט פון דער היים. דער שול און דער מלוכה אין דער העכסט וויכטיקער אויפגאַבע צוזאַמענרייכן דעם יונגן דור צו זיין לעבנס אַרבעט.

די אויפקלערונגס אַרבעט וועט דורכגעפירט ווערן דורך פאַרשיידענע מיטלען, — דורך דער פּרעסע, דורך עפנטלאַכע פאַרזאַמלונגען און דורך ראַדיאָ רעדעס.

די מיטראַליך פון אַלע פאַראינטערעסירטע אין דער דערציאונג פונם יונגן דור ווערט געבעטן. אָבער באַזונדערס וויכטיק איז אַז דער ברייטער עולם בכלל זאָל זיך פאַראינטערעסירן מיט דעם ענין און זאָל אָנהויבן אַקטיוו באַטייליקן זיך אין דער בילדונג און דערציאונג אַרבעט. אויפהערנדיק צו באַטראַכטן עס ווי אויסשליסלאַך אַן אויפגאַבע פון דער מלוכה, צו וועלכן ער האָט קיין שום דירעקטע איינכוח ניט.

ווען די עלטערן און דאָס פּובליקום בכלל וועלן זיך צוזאַמענקלעמען צו אונזער בילדונגס סיסטעם און זיי וועלן אָנהויבן נעמען אַ דיסקוסיע אינטערעס אין דער בילדונג און דערציאונג פונם יונגן דור, נוצן זיי זיכער קאָנען גיפינען אַ סך חסרונות אין אונזער שול סיסטעם, מיט אַלע זיינע מעלות. — חסרונות, וואָס קומען אַ דאַנק דעם, וואָס זיי האָבן אַרבעט ווערן איבערגעלאָזן אין די הענט פון אַ קליינעם מענשן, אָפּט מיט גאַנץ אויסגעשפּראָכענע מיינונגען, אָבער אָן געהעריקער קאָמפּעטענץ.

און ווען דער ברייטער עולם וועט מיט אָט די חסרונות באַקאָנען זיך און וועט זיי באַקעמפן, דאַן וועלן זיי קאָנען באַזייטיקט ווערן.

די כאַשריינקונג פון די רעליף אַרבעטן

די מעלדונג פון אָטאַוואַ, אַז די דאָמיניאָן רעגירונג באַשריינקט איר בייטראָג פאַר רעליף אַרבעטן אין מאַניטאָבאַ צו דריי מיליאָן דאָלאַר, וועט דאָ זיכער מאַכן א שווערן איינדרוק. אויב דאָס זאָל אַזוי בלייבן, דאַן האָבן מיר, מיט דער גוטהייסיגן פון ווינניפּעגער אינדיטאָריום פלאַן, כמעט אויסגעשעפּט דעם גאַנצן פאָנד באַשטימט פון דער דאָמיניאָן רעגירונג פאַר די אַרבעטלאָזיקייט רעליף אַרבעטן, און די אַרבעטן וועלן באַשעפטיקן בלויז א קליינעם טייל פון די אַרבעטסלאָזע.

אין ווינניפּעג זיינען דאָ ביי איצטיקן מאָמענט אַרום ניין טויזנט פאַרזיכערטע אַרבעטסלאָזע. זייער צאָל, מוז מען דערוואַרטן, וועט האַלטן אין וואַכסן מיטן אָנקום פון די ווינטערדיקע חדשים, — סיי דערפאַר וואָס אַלעמאָל פאַנגרעסערט זיך די סעזאָן־אַרבעטסלאָזיקייט אין דער צייט פון יאָר, און סיי דערפאַר וואָס א צאָל אַרבעטסלאָזע, וואָס לעבן נאָך פון זייערע אָפּשפּאָרונגען, וועלן ביז דאַן האָבן זייערע איינגענע מיטלען אויסגעשעפּט.

פון אָט די אַלע אַרבעטסלאָזע, זעט אונז אויס, וועלן קאָנען ביי די גוטגעהייסענע רעליף אַרבעטן באַשעפטיקט ווערן פאַרזוכן צו באַקאָנען דעם ברייטן עולם אין אים פאַראינטערעסירן מיט די צילן און מיט די מעטאָדן פון דער שול. דער צוועק איז צו דערגרייכן די מיטאַרבעטערשאַפט פון דער היים. דער שול און דער מלוכה אין דער העכסט וויכטיקער אויפגאַבע צוזאַמענרייכן דעם יונגן דור צו זיין לעבנס אַרבעט.

די אויפקלערונגס אַרבעט וועט דורכגעפירט ווערן פאַרשיידענע מיטלען, — דורך דער פּרעסע, דורך עפנטלאַכע פאַרזאַמלונגען און דורך ראַדיאָ רעדעס.

די מיטראַליך פון אַלע פאַראינטערעסירטע אין דער דערציאונג פונם יונגן דור ווערט געבעטן. אָבער באַזונדערס וויכטיק איז אַז דער ברייטער עולם בכלל זאָל זיך פאַראינטערעסירן מיט דעם ענין און זאָל אָנהויבן אַקטיוו באַטייליקן זיך אין דער בילדונג און דערציאונג אַרבעט. אויפהערנדיק צו באַטראַכטן עס ווי אויסשליסלאַך אַן אויפגאַבע פון דער מלוכה, צו וועלכן ער האָט קיין שום דירעקטע איינכוח ניט.

ווען די עלטערן און דאָס פּובליקום בכלל וועלן זיך צוזאַמענקלעמען צו אונזער בילדונגס סיסטעם און זיי וועלן אָנהויבן נעמען אַ דיסקוסיע אינטערעס אין דער בילדונג און דערציאונג פונם יונגן דור, נוצן זיי זיכער קאָנען גיפינען אַ סך חסרונות אין אונזער שול סיסטעם, מיט אַלע זיינע מעלות. — חסרונות, וואָס קומען אַ דאַנק דעם, וואָס דאָס האָט ווערן איבערגעלאָזן אין די הענט פון אַ קליינעם מענשן, אָפּט מיט גאַנץ אויסגעשפּראָכענע מיינונגען, אָבער אָן געהעריקער קאָמפּעטענץ.

און ווען דער ברייטער עולם וועט מיט אָט די חסרונות באַקאָנען זיך און וועט זיי באַקעמפן, דאַן וועלן זיי קאָנען באַזייטיקט ווערן.

די רעליף אַרבעטן

מיט דער מעדיצין וואָס האָט פון אַלט יונג געמאַכט האָט דער דאָקטאָר זיך אַליין אומגעבראַכט

פון ש. וואָרעט

ניט לאַנג צוריק האָט די טראַגעדיע, וואָס האָט אויפגעפירט דעם קרייז פון וויסנשאַפטלייט אין בערלין, זיך אָפּגעשפּילט. אין א בערלינער טעאַטער, וואו שושפּילער האָבן אויף דער בינע געשפּילט זייערע ראָלן אין א דראַמע, האָט אַוועקגעלאָפן פּובליקום זיך אָפּגעשפּילט אַן אמת'ע טראַגעדיע, ווען דער באַרימטער דאָקטאָר היינץ־ציקל, דייטשלאַנדס גרויסער דיכטער עקספּערט, האָט פאַרוואָרפן זיין קאָפּ אויפן אַקסל פון זיין געליבטער אַן דער האָט אויסגעוויזן דעם שערע אידישע אונטערנעמונגען פּשוט אוועקגעשטעלט פּאַסאַנדס, וועלכע האָבן אַהין ניט אַריינגעלאָזן ניט אידישע קונדס. ניט קוקנדיק אויף די אַלע אָנגענומענע מיטלען, איז דער באַיקאָט דורכגעפאַלן אויפן גאַנצן פראָנט. די פאַרביטערונג ביי די נאַציאָנאַליסטן איז געווען גרויס און זיי האָבן באַשלאָסן זיך נאָך מער נוקס זיין אין די אידן. דורכגעפירט דאָס זיי דאָס אויפן פאָלגנדן אופן: ווי נאָר עס פלעגט אָנקומען דער אוונט, פלעגן אַזוי גענאָנט "אומבאַקאַנטע יונגע לייט" זיך אַראָפּלאָזן איבער די קעפּ פון אידישע פאַרבייגייער, און כאָטש די פאָליצייי האָט נאָך גוט געוואוסט דעם נאַציאָנאַלן קלוב מיט עטלאַכע יאָר צוריק, ניט קיין אַנדערע ווי לעטלאַנד זיך געגרינדעט אַן אָרגאַניזאַציע אונטערן נאָמען "לעטישער נאַציאָנאַלער קלוב", פון דעם זעלביקן מין, וואָס די היטלער אָרגאַניזאַציע אין דייטשלאַנד, קוויסטן אין רוסלאַנד, דער "אייזערנער וואַלף" אין ליטע און א. וו. פאַר זיין ציל האָט ער "פּראָקלאַמירט לעטלאַנדס "באַפרייונג" פונם אידישן און קאָמוניסטישן יאָך. זיינע פירער זיינען באַשטאַנען פון נאַציאָנאַליסטישע סטודענטן. נאָר אין ניכן איז די אָרגאַניזאַציע גוואַלדיק פאָפּולער געוואָרן אין דער לאַטווישער געזעלשאַפט. אירע אָנפירער האָבן פאַרשטאַנען אַריינצוציען אין זייער סביבה אָנגעזעענע לאַטווישע פערזענלאַכקייטן, און די אָרגאַניזאַציע איז געווען אַקאָמפּאַנירט פון טאָג, נאָר פון שעה. א באַזונדערע אונטערשטרעכונג, ניט נאָר א מאָראַלישע, נאָר אויך א מאַטעריאַלע האָט די נייע אָרגאַניזאַציע באַקומען ביי די לאַטווישע סוחרים און אינדוסטריעלער, וועלכע האָבן אין איר דערפילט א מעכטיקן פאַרבינדעטן אינם קאַמף קעגן זייערע אידישע קאָנקורענטן. באַלד האָבן די נאַציאָנאַליסטן אויף זיך געגרינדעט אַן אַרויסלאָזן אַן איינגעניע צייטונג, און עס האָט זיך אָנגענומען פאַרלאָרן זייער איניציאַטיווע אַנדערש דעם געבן. יעדער מאַמע און מאַמע איז זיכער, אַז די מלוכה וועט שוין פאַרזאָרגן זייער קינד מיט דער נויטיקסטער עלעמענטאַרער בילדונג, און אַלץ וואָס זיי דאַרפן טאָן איז צו צאָלן די שטייערן פאַרץ אויפהאַלט פון די שולן און אויסקלייבן פון צייט צו צייט די מיטגלידער פון די שול פאַרוואַלטונגען.

דער ברייטער עולם איז ווייניק פאַראינטערעסירט מיט דעם, ווי אַזוי די שולן ווערן פאַרוואַלטעט און ער האָט א גאַנץ קליינעם באַגריף וועגן די דערציאונג סיסטעמען פון די שולן. א סך טאַטעס און מאַמעס וויינען אפילו ניט ווי זייערע קינדער גיין אין די שולן און וואָס זיי לערנען, און אינטערעסירן זיך אין בעסטן פאַל בלויז מיט דעם קינדס צייכנס. וואָס גיבן באַמת זייער א באַלאַסט אָפּשפּיגלונג פונם קינדס פעאיקייטן און אינטעליגענץ.

אָט די גלייכגילטיקייט פונם ברייטן עולם בכלל, און פון די עלטערן בפרט, קאָן פירן צו אַזאַ פאַל ווי מיר האָבן לעצטנס געהאַט ביי אונז אין ווינניפּעג. ווען די שול פאַרוואַלטונג האָט צוליב א פאַלשן באַגריף פון עקאָנאָמיע שטאַרק גשניטן די לייסטונגען פון אונזערע שמאָטיקע שול. וואָלטן די מיטגלידער פון בעסערן אינטערעס אין דער בילדונג און דערציאונג פונם יונגן דור, וואָלטן זיי ניט געוואַכט צו שניידן די שול באַדיינונגען, צי ס'איז דאָ א קריזיס, צי ניט.

מיט'ן צוועק אַרויסצורופן אָט דעם לעבעדיקן אינטערעס, — כאָטש אפשר ניט מיט די זעלבע אבזיכטן, — ווערט איצט דורכגעפירט אַן אונז צום ערשטן מאָל אין מאַניטאָבאַ א "בילדונגס וואָך". די וואָך ווערט דורכגעפירט אונטערן אויפזיכט פון די לערער, פון די שול באַאַמטע און פונם פּראָווינציעלן בילדונגס דעפּאַרטמענט.

אין משך פון אָט דער וואָך וועלן געמאַכט ווערן פאַרזוכן צו באַקאָנען דעם ברייטן עולם אין אים פאַראינטערעסירן מיט די צילן און מיט די מעטאָדן פון דער שול. דער צוועק איז צו דערגרייכן די מיטאַרבעטערשאַפט פון דער היים. דער שול און דער מלוכה אין דער העכסט וויכטיקער אויפגאַבע צוזאַמענרייכן דעם יונגן דור צו זיין לעבנס אַרבעט.

די אויפקלערונגס אַרבעט וועט דורכגעפירט ווערן פאַרשיידענע מיטלען, — דורך דער פּרעסע, דורך עפנטלאַכע פאַרזאַמלונגען און דורך ראַדיאָ רעדעס.

די מיטראַליך פון אַלע פאַראינטערעסירטע אין דער דערציאונג פונם יונגן דור ווערט געבעטן. אָבער באַזונדערס וויכטיק איז אַז דער ברייטער עולם בכלל זאָל זיך פאַראינטערעסירן מיט דעם ענין און זאָל אָנהויבן אַקטיוו באַטייליקן זיך אין דער בילדונג און דערציאונג אַרבעט. אויפהערנדיק צו באַטראַכטן עס ווי אויסשליסלאַך אַן אויפגאַבע פון דער מלוכה, צו וועלכן ער האָט קיין שום דירעקטע איינכוח ניט.

ווען די עלטערן און דאָס פּובליקום בכלל וועלן זיך צוזאַמענקלעמען צו אונזער בילדונגס סיסטעם און זיי וועלן אָנהויבן נעמען אַ דיסקוסיע אינטערעס אין דער בילדונג און דערציאונג פונם יונגן דור, נוצן זיי זיכער קאָנען גיפינען אַ סך חסרונות אין אונזער שול סיסטעם, מיט אַלע זיינע מעלות. — חסרונות, וואָס קומען אַ דאַנק דעם, וואָס דאָס האָט ווערן איבערגעלאָזן אין די הענט פון אַ קליינעם מענשן, אָפּט מיט גאַנץ אויסגעשפּראָכענע מיינונגען, אָבער אָן געהעריקער קאָמפּעטענץ.

און ווען דער ברייטער עולם וועט מיט אָט די חסרונות באַקאָנען זיך און וועט זיי באַקעמפן, דאַן וועלן זיי קאָנען באַזייטיקט ווערן.

די כאַשריינקונג פון די רעליף אַרבעטן

די מעלדונג פון אָטאַוואַ, אַז די דאָמיניאָן רעגירונג באַשריינקט איר בייטראָג פאַר רעליף אַרבעטן אין מאַניטאָבאַ צו דריי מיליאָן דאָלאַר, וועט דאָ זיכער מאַכן א שווערן איינדרוק. אויב דאָס זאָל אַזוי בלייבן, דאַן האָבן מיר, מיט דער גוטהייסיגן פון ווינניפּעגער אינדיטאָריום פלאַן, כמעט אויסגעשעפּט דעם גאַנצן פאָנד באַשטימט פון דער דאָמיניאָן רעגירונג פאַר די אַרבעטסלאָזיקייט רעליף אַרבעטן, און די אַרבעטן וועלן באַשעפטיקן בלויז א קליינעם טייל פון די אַרבעטסלאָזע.

אין ווינניפּעג זיינען דאָ ביי איצטיקן מאָמענט אַרום ניין טויזנט פאַרזיכערטע אַרבעטסלאָזע. זייער צאָל, מוז מען דערוואַרטן, וועט האַלטן אין וואַכסן מיטן אָנקום פון די ווינטערדיקע חדשים, — סיי דערפאַר וואָס אַלעמאָל פאַנגרעסערט זיך די סעזאָן־אַרבעטסלאָזיקייט אין דער צייט פון יאָר, און סיי דערפאַר וואָס א צאָל אַרבעטסלאָזע, וואָס לעבן נאָך פון זייערע אָפּשפּאָרונגען, וועלן ביז דאַן האָבן זייערע איינגענע מיטלען אויסגעשעפּט.

פון אָט די אַלע אַרבעטסלאָזע, זעט אונז אויס, וועלן קאָנען ביי די גוטגעהייסענע רעליף אַרבעטן באַשעפטיקט ווערן פאַרזוכן צו באַקאָנען דעם ברייטן עולם אין אים פאַראינטערעסירן מיט די צילן און מיט די מעטאָדן פון דער שול. דער צוועק איז צו דערגרייכן די מיטאַרבעטערשאַפט פון דער היים. דער שול און דער מלוכה אין דער העכסט וויכטיקער אויפגאַבע צוזאַמענרייכן דעם יונגן דור צו זיין לעבנס אַרבעט.

די אויפקלערונגס אַרבעט וועט דורכגעפירט ווערן פאַרשיידענע מיטלען, — דורך דער פּרעסע, דורך עפנטלאַכע פאַרזאַמלונגען און דורך ראַדיאָ רעדעס.

די מיטראַליך פון אַלע פאַראינטערעסירטע אין דער דערציאונג פונם יונגן דור ווערט געבעטן. אָבער באַזונדערס וויכטיק איז אַז דער ברייטער עולם בכלל זאָל זיך פאַראינטערעסירן מיט דעם ענין און זאָל אָנהויבן אַקטיוו באַטייליקן זיך אין דער בילדונג און דערציאונג אַרבעט. אויפהערנדיק צו באַטראַכטן עס ווי אויסשליסלאַך אַן אויפגאַבע פון דער מלוכה, צו וועלכן ער האָט קיין שום דירעקטע איינכוח ניט.

ווען די עלטערן און דאָס פּובליקום בכלל וועלן זיך צוזאַמענקלעמען צו אונזער בילדונגס סיסטעם און זיי וועלן אָנהויבן נעמען אַ דיסקוסיע אינטערעס אין דער בילדונג און דערציאונג פונם יונגן דור, נוצן זיי זיכער קאָנען גיפינען אַ סך חסרונות אין אונזער שול סיסטעם, מיט אַלע זיינע מעלות. — חסרונות, וואָס קומען אַ דאַנק דעם, וואָס דאָס האָט ווערן איבערגעלאָזן אין די הענט פון אַ קליינעם מענשן, אָפּט מיט גאַנץ אויסגעשפּראָכענע מיינונגען, אָבער אָן געהעריקער קאָמפּעטענץ.

און ווען דער ברייטער עולם וועט מיט אָט די חסרונות באַקאָנען זיך און וועט זיי באַקעמפן, דאַן וועלן זיי קאָנען באַזייטיקט ווערן.

וואָס האָט אים געטריבן צו נעמען זיך ס'לעבן?

(א פאַר ווערטער אויפן פרישן קבר פון א ווייט־נאָענטן פריינט)

פון אלחנן

די אומדערוואַרטעטע נייעס האָט מיך שטאַרק געטראָפן, נעגוין פאַרוואָס ווייס איך אַליין ניט. אַבוואָל אונזער באַקאַנטשאַפט איילט ניט אַזוי ווי אויסטערן זיך א פערטל יאָר־הונדערט, איז עס אָבער צו קיין אינטיטער פריינטשאַפט קייט־מאָל ניט דערוואַרטן. דער שיקזאַל האָט אונז אייניקע מאָל צוזאַמענגעבראַכט אויפן קאָנאַמישן געביט, און ווייטער ווי דאָס איז עס קיינמאָל ניט געגאַנגען.

איך האָב זיך אַליין געשטעלט דיפראַגע מאָל נאָך מאָל, וואַרום? און דורכבלעטערנדיק דעם רייסטער פון זיין איבער 25 יאָריקער עקזיסטענץ אין מערב קאַנאַדע, דוכט זיך מיר אַז איך האָב געפונען אַן ענטפער אויף זיין איבעראַיילטן (?) שריט, וואָס ער איז באַגאַנגען.

אַזוי ווייט צוריק ווי אין יאָר 1905, איז דער אַלטער כ'ן געווען פאַר פינף־און־צוואַנציק יאָר פאַרוואַלטער פון א דערוויס אין אונזערע מקומות, אין דער אַלטער היים. אַליין א איד א גביר א־יודע ספר, האַלב אַרטאַראַקס, האַלב היינטוועלטיקער. מיט א רייכן פיר אין חויז, און נאָך א רייכערן אַרויספאַר. די קינדער האָבן אַלע געקראָגן א גוטע אידישע, ווי אויף א וועלטלאַכע דערציאונג.

דער אינגסטער פון די זין, א בחור'ל פון א יאָר 18־19, האָט זיך אַריינגעוואָרפן אין דער באַוועגונג מיטן לייב און לעבן. א גימנאַזיסט, אין די יאָרן פון שטורם און דראַנג אין רוס־לאַנד (1904־1905). ווער ווייס מיט וואָס ס'וואָלט זיך נאָך דאַן פאַר אים געענדיקט, ווען ניט זיין מיושב'דיקער און פּראַקטישער פאָטער.

צו יענער צייט האָט זיך אָנגעהויבן בען די באַוועגונג אין אונזער ווינקל צו פאַרן קיין קאַנאַדע אויף לאַנד, דעם פאַרשטאָרבענעמס א שוואָגער איז געווען דער פּיאָנער אויף דעם געביט. און עס קלינגען מיר נאָך איצט אין די אויערן זיינע שלאַג ווערטער פון זיינע בריוון: "לאַנד, לאַנד, און לאַנד, דאָס דאַרפן מיר (אַלס אידן) און דאָס קאָנען מיר דאָ אין קאַנאַדע באַקומען גאַנץ אומזיסט. א פעסטן באַדען אונטער פיס און א. וו.". אָט אויינע און ענלאַכע פלאַם־פייערדיקע בריוון, האָבן געפונען אַן אָפּקלאַנג אין דער סביבה, און מען האָט זיך געלאָזט פאַרן אין דאָס טייר לאַנד, וואו מען גיט באַדן אומזיסט.

צווישן די לאַנד ענטוזיאַסטן איז אויף געווען דער יונגער כ'ן א טעריטאָריאַלסט, דאָס דער געראַנג פון לאַנד שטאַרק אָפּעלירט צו אים. א קליניקייט 160 אַקער לאַנד! די רעגירונג אין קאַנאַדע גיט עס אומזיסט צו יעדן אייגענס, ניטאָ קיין "קראַטש יעווערעיעוו". גוטע, אומבאַרירטע, פּרוכטבאַרע לאַנד . . .

סוף 1905 האָט זיך אַן ווינטער פאַרמירט א קאָמפּאַניע פון 10־12 יונגע־לייט, פול מיט יונגע פייער און עגערגיע. אין האָבן זיך געלאָזט ווייס אין מערב קאַנאַדע צו נעמען לאַנד. אין קאַלגאַרי האָט מען "געפיילט האַסטערס", און מען איז אַוועק "אויסצוזוכן". אָבער א קורצן משך פון אייניקע חדשים, איז פון דער קאָמונע זייער ווייניק פאַרבליבן. אַן אַלטע ערה, ווען עס קומט צו פאַרוואַנדלען אין אַבסטראַקטע אידייע, איז דער אַלטער כ'ן געווען פאַר פינף־און־צוואַנציק יאָר פאַרוואַלטער פון א דערוויס אין אונזערע מקומות, אין דער אַלטער היים. אַליין א איד א גביר א־יודע ספר, האַלב אַרטאַראַקס, האַלב היינטוועלטיקער. מיט א רייכן פיר אין חויז, און נאָך א רייכערן אַרויספאַר. די קינדער האָבן אַלע געקראָגן א גוטע אידישע, ווי אויף א וועלטלאַכע דערציאונג.

דער אינגסטער פון די זין, א בחור'ל פון א יאָר 18־19, האָט זיך אַריינגעוואָרפן אין דער באַוועגונג מיטן לייב און לעבן. א גימנאַזיסט. אין די יאָרן פון שטורם און דראַנג אין רוס־לאַנד (1904־1905). ווער ווייס מיט וואָס ס'וואָלט זיך נאָך דאַן פאַר אים געענדיקט, ווען ניט זיין מיושב'דיקער און פּראַקטישער פאָטער.

צו יענער צייט האָט זיך אָנגעהויבן בען די באַוועגונג אין אונזער ווינקל צו פאַרן קיין קאַנאַדע אויף לאַנד, דעם פאַרשטאָרבענעמס א שוואָגער איז געווען דער פּיאָנער אויף דעם געביט. און עס קלינגען מיר נאָך איצט אין די אויערן זיינע שלאַג ווערטער פון זיינע בריוון: "לאַנד, לאַנד, און לאַנד, דאָס דאַרפן מיר (אַלס אידן) און דאָס קאָנען מיר דאָ אין קאַנאַדע באַקומען גאַנץ אומזיסט. א פעסטן באַדען אונטער אונזער פיס און א. וו.". אָט אויינע און ענלאַכע פלאַם־פייערדיקע בריוון, האָבן געפונען אַן אָפּקלאַנג אין דער סביבה, און מען האָט זיך געלאָזט פאַרן אין דאָס טייר לאַנד, וואו מען גיט באַדן אומזיסט.

צווישן די לאַנד ענטוזיאַסטן איז אויף געווען דער יונגער כ'ן א טעריטאָריאַלסט, דאָס דער געראַנג פון לאַנד שטאַרק אָפּעלירט צו אים. א קליניקייט 160 אַקער לאַנד! די רעגירונג אין קאַנאַדע גיט עס אומזיסט צו יעדן אייגענס, ניטאָ קיין "קראַטש יעווערעיעוו". גוטע, אומבאַרירטע, פּרוכטבאַרע לאַנד . . .

סוף 1905 האָט זיך אַן ווינטער פאַרמירט א קאָמפּאַניע פון 10־12 יונגע־לייט, פול מיט יונגע פייער און עגערגיע. אין האָבן זיך געלאָזט ווייס אין מערב קאַנאַדע צו נעמען לאַנד. אין קאַלגאַרי האָט מען "געפיילט האַסטערס", און מען איז אַוועק "אויסצוזוכן". אָבער א קורצן משך פון אייניקע חדשים, איז פון דער קאָמונע זייער ווייניק פאַרבליבן. אַן אַלטע ערה, ווען עס קומט צו פאַרוואַנדלען אין אַבסטראַקטע אידייע, איז דער אַלטער קאָנקרעטער ווירק־לאַכקייט, שטויסט מען זיך אָן אויף זייער פיל שווערקייטן אין שטערונגען.

דאָס איז געווען דעם יונגן כ'ן'ס ערשטע אַנטוישונג. ער האָט די פּראַגע ניט גע־לאָזט אין א "האַסטערער" ביי יענע צייטן, ווייס פון א ישוב, פון קע שטורם וואַלקנס. דאָס אָפּגעבראָכן טע לעטעל אריינגעקוטשט צווישן די מאָקיוועס פעלזן בערג, אָפּגעשיידט פון דער נאָנצער וועלט. עס פאַרנעמט זיך אויף א ריכטיקער זאַוועלנוכע. מיר דרייען זיך אַרום איבערן בוידעם ווי נעכטיקע, דער וועטער לאָזט ניט אַרבעטן, זיצט מען אין הויז, דער אַר־מעט דריקט . . .

איך ניי אַרונטער אונטן? ס'איז קאַלט, שטיל, און האַלב טונקל. אין מיטן טאָג. כ'ן שטייט ביים מיט פראַסט אַרויסגיין פענסטער, און קוקט אַרויס אין דרויסן. די וואַוועלנוכע צע־שפּילט זיך אין די בערג, אין נידערט אַרונטער אין טאַל. הילט אַלעס איין אין ווייסן שטעביקן שטויב, און דרייט זיך מיט א ווילדן ווירבל איבער בערג און טאַל. איך קום אויך צו צום פענ־סטער און וואַרף א בליק אויף דעם שווייגנדיקן כ'ן. פון זיינע אויגן קוקט אַרויס אומענדלאַכער גאַנגדער יאָוש. ער שטייט מיט פאַרדריקטע ציין אום ניט אַרויסצושרייען פון די נייסטיקע יסורים. מיר דריידן נים, צו וואָס דאָס דריידן? פאַרשטייען מיר זיך דען ניט אַז רייד. ער לויפט אַריין צו זיך אין צימער, כאָטש די מאַנדאַלין, און ניסט אויס זיין ביטער הארץ אויף די סטרר־ונגען, זיי, די סטרונגעס פאַרטרויס ער זיין גרויס ביינקשאַפט, זיינע פאַר־באַרגענע ליידן. דאָס האָט זיך נע־פילט אין איר טרויעריקע טענער וואָס ער האָט פון דעם אינסטרומענט אַרויסגעבראַכט.

ער באַקומט אָפּטע בריוון, און נאָך יעדן בריוו ווערט ער ממש ווילד פאַר־צווייפלט. די בריוון